

DIŞÇİLİK ÂLEMİ MECMUASI (1924-1929)

Mustafa SELÇUK*

Özet

“Dişçilik fenninin terakkisine hizmet” amacıyla çıkartılan *Dişçilik Âlemi* dergisi sağlık konulu süreli yayımlar arasında yer almaktadır. Dişçilik alanında çıkartılan ikinci yayın olma özelliğini taşımaktadır. Dergi, Cumhuriyet’in ilk yıllarında (1924-1929) mesleğin içerisinde yer alan diş hekimi Ferid Ramiz Bey tarafından kişisel gayretler ile çıkartılmıştır. *Dişçilik Âlemi*’nde diş hekimliği mesleğinin ve ağız-diş sağlığı biliminin gelişmesi adına önemli makaleler neşredilmiştir. Avrupa’daki diş hekimliği ile ilgili gelişmeler takip edilmiş, çeviri yazılar ve reklamlar aracılığı ile yeni çıkan diş tedavisi teknolojisi tanıtılmıştır. Ayrıca halk sağlığı için de bilgilendirici yazılara yer verilmiştir. Dergi, diş hekimlerinin yetiştiği kurum olan Dişçi Mektebi ile de yakından ilgilenmiş, okulun sorunlarını okurları ile paylaşmış, idarecileri eleştirmekten çekinmemiştir. Bu çalışmada; dergide yer alan yazılar ve diğer materyaller doğrultusunda derginin amacı, içeriği, şekil özellikleri belirtildikten sonra, derginin diş hekimliği açısından önemi vurgulanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Ferid Ramiz, Dişçilik Âlemi, İstanbul, Dişçi Mektebi, Sağlık.

Abstract

THE JOURNAL OF DENTISTRY WORLD

The journal of Dentistry World (*Dişçilik Âlemi Mecmuası*), published with the aim of serving for the progress of the dentistry, could be classified as a medical periodical. It is the second periodical of the field of dentistry. This journal was published by the personal efforts of dentist Ferid Ramiz Bey during the first years of the Republican Era (1924-1929). The articles related with dentistry and the dental health were published in *Dişçilik Âlemi*. Progress in the dentistry field in Europe and dental technology were mentioned in the articles. Also, the journal had articles related with public health. The journal has a great interest on the School of Dentistry and had some articles about the problems of this school. In some articles, the directors of the school were criticized seriously. In this work, after mentioning the journal’s aim, contents and format throughout the articles and other materials, the significance of the journal for the dentistry world will be mentioned.

Key words: Ferid Ramiz, Dentistry World, İstanbul, School of Dentistry, Health.

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü;
mustafasell@gmail.com.

Giriş

Hastalıklar ve tedavi yöntemleri insanlık tarihi ile birlikte başlamış ve günümüze kadar değişim geçirerek gelmiştir. Canlı varlıkların en temel fonksiyonları arasında yer alan beslenme ve iletişim kurma becerisi ağız ve dişlerle doğrudan ilgilidir. Ağız sağlığı ve dişçilik ile ilgilenen tıbbın bir şubesi de diş hekimliğidir. Batı dünyasında olduğu gibi Türk dünyasında da ilk Türk devletlerinden bu yana ağız sağlığına ve diş bakımına önem verilmiştir. Tıp yazmalarında diş hekimliğinin sahasına giren konular ele alınmıştır. XIX. yüzyıla gelindiğinde ise Türk diş hekimliğinde modern teknikler kullanılmaya başlanmıştır. XX. yüzyılın ilk çeyreğinde, bu uygulamaların giderek arttığını görüyoruz¹.

Türkiye’de yayınlanan ilk Türkçe tıp dergisi olan *Vakayi-i Tıbbiye*’nin 1849’da yayınlanmasından 1928 Harf inkılâbına kadar geçen sürede yaklaşık elli tıp dergisi yayınlanmıştır². Bunlar içerisinde tıbbın bir şubesi olan dişçilik ilmini inceleyen eserler de yer almıştır. Osmanlı’nın son dönemi ve Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren dişçilik ile ilgili süreli yayınlar çıkmaya başlamıştır. Bunlardan *Dişçilik Âlemi Mecmuası* diş hekimliği alanında çıkartılan ikinci bilimsel-mesleki yayındır. Bu alanda ilk yayın ise, Diş Tabipleri Cemiyeti tarafından yayınlanan *Diş Tabipleri Cemiyeti Mecmuası*’dır³.

Bu çalışmada; *Dişçilik Âlemi Mecmuası* çeşitli yönleri ile tanıtılmaya çalışılacaktır. Dergide yer alan yazılar ve diğer materyaller doğrultusunda derginin amacı, içeriği, şekil özellikleri belirtildikten sonra, derginin diş hekimliği açısından önemi vurgulanacaktır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla *Dişçilik Âlemi Mecmuası* hakkında herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu eksikliğin temelinde derginin tam koleksiyon olarak kütüphanelerde bulunmamasının da

¹ A. Efeoğlu- A. D. Erdemir- Ö. Öncel, *Geçmişten Günümüze Türk Diş Hekimliği*, Türk Dünyası Arş. Vakfı Yay., İstanbul 2000, s. 9.

² Gülten Dinç, “Arap Harfleri ile Türkçe Basılmış Tıbbi Süreli Yayınlar Üzerine Bir İnceleme: I”, *Tıp Tarihi Araştırmaları*, sayı 4 (İstanbul 1990), s. 17. Bu konuda daha detaylı bilgi için bkz. Gülten Dinç, *Arap Harfleri ile Türkçe Basılmış Tıbbi Süreli Yayınların İncelenmesi ve İstanbul Kütüphanelerinde Tıbbi Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu (1849-1928)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniv. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, İstanbul 1989.

³ *İstanbul Kütüphaneleri Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu (1828-1928)*, haz. Hasan Duman, İrcica Yay., İstanbul 1986, s. 88.

etkisi olmalıdır. Biz çalışmamızda Hakkı Tarık Us, Milli Kütüphane, Atatürk Kitaplığı ve İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Kütüphanelerinde yer alan koleksiyonlardaki nüshaları kullandık.

1. Künye ve Yayın Periyodu

Dişçilik Âlemi, Diş Hekimi Ferid Ramiz (Öker)⁴ tarafından kişisel gayretlerle yayınlanmış ve reklamlarla ayakta kalabilmiş süreli bir yayındır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla 1924-1929 yılları arasında 34 sayı olarak çıkmıştır⁵. Ferid Ramiz, derginin hem sorumlusu hem de başyazarı olarak görev yapmıştır. Derginin kapağında, *Dişçilik Âlemi* yazısı ile birlikte Fransızcası “Le Monde Dentaire” ve *Dişçilik Âlemi*’nin Fransızca okunuşu “Dıchjılık Alemi” ibareleri yer almaktadır. 30. sayıda ise *Dişçilik Âlemi* yazısı hem Arap harfleri hem de Latin harfleri ile birlikte verilmiştir⁶. Logonun altında derginin amacını veciz bir şekilde özetleyen “*Dişçilik fenninin terakkisine hizmet eder; fenni, tıbbi ve mesleki mecmuadır*” ibaresi yer almaktadır. Bu ifade, derginin yayın hayatı boyunca değişikliğe uğramadan yerini korumuştur.

Dergi, yayın periyodu olarak her ay çıkmayı hedeflese de bunu başaramamış, ilerleyen yıllarda birçok süreli yayın gibi düzenli yayını gerçekleştirilememiştir. Bazen dört ayı bulan gecikmeler dahi yaşanmıştır. Aynı zamanda üzerinde yer alan tarihten de geç yayınlandığı, yani dizgisi yapıldıktan sonra basım aşamasında gecikmeler yaşandığı anlaşılmaktadır.

Dergi ilk gecikmeyi 6. sayısında yaşamıştır. Bu sayı, Kasım 1924’te yayınlanması gerekirken bir ay gecikme ile Aralık 1924’te çıkmıştır⁷. 14. sayıya kadar ay atlamadan yayınına devam eden *Dişçilik Âlemi*, 15. sayıda bu kez dört

⁴ Diş hekimi olarak uzun süre İstanbul’da mesleğini icra eden Ferid Ramiz Öker hakkında fazla bilgiye sahip değiliz. Milliyet Gazetesi’nde yayınlanan taziye ilanından (9 ve 10 Haziran 1968 tarihli nüshalar) 8 Haziran 1968 tarihinde vefat ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Ferid Ramiz’in 29 sayfalık *Pülüp ve Pülpitler* (İstanbul 1939) isimli bir eseri mevcuttur.

⁵ İstanbul Kütüphaneleri ve Milli Kütüphane kataloglarından yaptığımız araştırmalarda 34 sayı tespit edebildik. Diş hekimliği tarihini inceleyen bir eserde -kaynak belirtilmeden- 36 sayı çıktığı ifade edilmiştir. Bkz. Efeoğlu-Erdemir-Öncel, *Geçmişten Günümüze Türk Diş Hekimliği*, s. 70.

⁶ *Dişçilik Âlemi (DA)*, Nr. 30, Eylül 1928.

⁷ *DA*, Nr. 6, Kanun-ı Evvel 1340-1924.

aylık bir gecikme yaşamıştır. 15. sayı ancak Ocak 1926'da yayınlanabilmiştir⁸. 16 ve 17. sayılar zamanında çıkarken 18. sayıda iki ay 19. sayıda ise dört ay gecikme görülür. 20-22 arası sayılar ise düzenli olarak her ay çıkabilmiştir. 23 ile 33 arası sayılarda, sadece 25, 29, 31 ve 32. sayılar birer ay içerisinde yayınlanmış diğer sayılar ise yine gecikmeli olarak çıkmıştır. Taksim Atatürk Kitaplığı'nda yer alan 33. sayının kapağında, Ocak-Şubat 1929 bilgisi yer almaktadır⁹. Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nde yer alan 34. sayı da Mart-Nisan 1929 tarihini taşımaktadır. Dergi iki aylık periyotlarla yayını sürdürmek istemişse de bunda başarılı olamamıştır. Muhtemelen dergi bundan sonra yayınlanamamıştır.

2. Şekil Yönünden Özellikleri

Dişçilik Âlemi, 16x24 cm ebadında küçük boy ve birinci hamur kâğıda basılmış resimli bir dergidir¹⁰. Yazılar tek sütunda yer almış ve makale içerisinde bilimsel metotlara uygun dipnot sistemi uygulanmaya çalışılmıştır. Dişçilik fenni ile ilgili hemen her yazıda resim, şekil vb. materyal kullanılmıştır. Dergi her sayıda ortalama 31 sayfa çıkarken sonlara doğru sayfa sayısı 20'ye kadar düşmüştür. Derginin Latin harflerle çıktığı 33. sayıya (Ocak- Şubat 1929) kadar toplam sayfa numaralandırılması yapılmıştır. Yani, her sayı birden başlamamış bir önceki sayının kaldığı yerden devam etmiştir. Bu şekilde ilk 32 sayı toplam 927 sayfaya ulaşmıştır. Latin harfler ile çıkan 33. sayıda ise sayfa 1'den başlamıştır. Her sayıda kapak dâhil en az 4-5 sayfa reklam yayınlanmış, reklamların sayfa sayısı sonlara doğru 12 sayfaya kadar çıkmıştır.

32. sayıda, gelecek sayının yeni harfler ile çıkacağı ilan edilmiş ve 33. sayı tamamen Latin harfler ile basılmıştır. Kapakta ilk sayıdan itibaren "*münderecat*" [içindekiler] kısmı yer almaktadır. Burada yazıların ismi sayfa numaraları ile birlikte verilmiştir. 15. sayıdan itibaren içindekiler kısmı çıkartılmıştır. Kapakta ayrıca idarehane, abone şeraiti, derginin ücreti, künye bilgisi, sahibi ve mesulü bilgileri yer almaktadır. İlk 14 sayıda "*şimdilik her ay*

⁸ DA, Nr. 15, Kanun-ı Sani 1926.

⁹ DA, Nr. 33, Ocak-Şubat 1927.

¹⁰ 1925 yılında yayınlanan 17. ve 18. sayılar saman kâğıda basılmıştır.

neşrolur” ibaresi bulunurken¹¹ 15. sayıdan itibaren ise sadece “*her ay neşrolur*” ibaresi yer almıştır. Dergi, sırasıyla Cihan Biraderler, Marifet ve Sebat matbaalarında basılmıştır.

Derginin ilk 32 sayısı Osmanlıca olarak çıkmış, harf inkılâbından sonraki sayılar ise Latin harfler ile basılmıştır. Bu dönemde birçok eserde olduğu gibi, imla-yazım hataları sıklıkla yer almaktadır. Mayıs 1928 tarihli 29. sayıda, sayfa numaraları Latin harfler ile verilmiş; bazı reklamlar da yeni harflerle yayınlanmıştır. *Dişçilik Âlemi*, idarehane [yönetim yeri] olarak “*İstanbul Bahçekapı, Numara: 54*” adresini göstermiştir. Yine sahibi ve müdür-i mesulü, Diş Hekimi Ferid Ramiz olarak kapakta yer almış, 15. sayıdan itibaren ise müdür ve başmuharrir ifadesine yer verilmiştir.

Derginin ücreti beş yıl boyunca hiç değişmemiş, nüshası on iki buçuk kuruştan satılmıştır. Derginin dağıtımı konusunda, abonelik sistemi işletilmiş ve yurtiçi yıllık fiyat posta ücreti dâhil 130 kuruş, yurtdışı için ise 200 kuruş olarak belirlenmiştir. Birinci senenin sonunda 12 sayılı koleksiyonun satışı da yapılmıştır. Sınırlı sayıda kaldığı ifade edilen bu seriye, özel bir kutu içerisinde ve 10 kuruşluk posta ücreti ile birlikte toplam 160 kuruş ödeyen okuyucuların sahip olabileceği duyurulmuştur¹².

3. Derginin Çıkış Amacı

Dişçilik Âlemi Mecmuası’nın yayın politikası ve çıkış amacı, “*heyet-i tahririye*” tarafından kaleme alınan ve ilk sayıda yayınlanan “*maksat ve mesleğimiz*” başlıklı yazıda açıklanmıştır. Bu yazıda, Cumhuriyet’in kuruluş felsefesine ve Türk toplumunun ilerleme hedefine vurgu yapıldıktan sonra, modernleşme ve kalkınma idealleri içerisinde dişçilik ilmine düşen vazifeler sıralanmıştır. Derginin çıkış amacını daha iyi anlamak için yazının orijinal metnini buraya aktarmakta yarar vardır¹³:

“*Cumhuriyetin tesisi ile beraber yeni, terakki ufkuna doğru atılan memleketimiz, her fennin ve her mesleğin inkişafını temin ve takviyeye hadim*

¹¹ “Şimdilik” kaydından aslında dergi yöneticilerinin ayda birden fazla sayı çıkartmayı hedefledikleri ancak bunda başarılı olamadıkları anlaşılmaktadır.

¹² “Karilerimize”, *DA*, Nr. 13, Temmuz 1341-1925, s. 413.

¹³ Heyet-i Tahririye, “Maksat ve Mesleğimiz”, *DA*, 1 Haziran 1340-1924, s. 1-2.

vesâitin neşir ve teminine ve bu suretle milletin tenvirine masruf fiiliyatı büyük bir dikkatle karşılanmaktadır. Günden güne büyük terakkiye mazhar olup başlı başına tam ve yüksek bir fen olan dışçılık bizim memleketimizde de garp memleketlerinde olduğu gibi aynı terakkiyâta mazhar olması ve eski zihniyet ve düşüncelerinin ortadan kaldırılması hususu, tâ mektep sıralarında iken, fikirlerimizi daima işgal etmiş ve onun müntesiplerine karşı bazı münevver sanılan kimseler tarafından bile dışçi! sanki bir berber yamağı çağırır gibi sarf edilen hakirâne telakki ve mülâhazalar benliğimizde büyük yaralar açmıştı. Bidayet-i tesisinden beri hiçbir tebdilâta uğramayan ve içerisine aldığı namzetleri de git gide, aradığı o saf meslek kıymetini takdirden aciz büyük yerlerden aldığı emirlerle tenezzüle uğratan mektep, bu hususta mes'ul ve aynı zamanda ve zavallı bir vaziyette idi. İşte o zamanlardan beri içlerimizi kurt gibi kemiren bu düşünce, Avrupa'yı yakından tanıdığımız ve meslek hakkında az çok yaptığımız tetkikat esnasında daha ziyade tebellür etmişti.

Evet bizim memleketimizde âdi bir meslek telakki edilen şubemiz, bazılarının hatta doktor unvanının yalnız kendilerine bahşedildiğini istemek hodkâmlığında bulunan kimselerin bile fevkinde idi. Fakat ne yazık ki! bizim memleketimizde neşvünema ve irtikaya müsait cereyan bulamamıştır. Kabahat ona intisap eden bizlerin mi idi? yoksa onları izhar ve programları müterakki memleket programlarına göre tanzim vazifesiyle mükellef olan evliya'yı umurun mu? Her ne ise bu hususâtı burada teşrih ve izah etmeyeceğiz. Dışçılık daha doğrusu dış hekimliğinin terakki ve inkişafı uğrunda atılacak her adım san'at ve fen namına büyük bir kazanç demektir. İlk şeref cemiyetimizin neşretmekte olduğu "Dış Tabipleri Mecmuası"na aittir.

"Dışçılık Âlemi" de ibrâz-ı mesaide hâli kalmamak ve şu zamanda neşriyat hususundaki maddi ve manevi birçok müşkülata rağmen her türlü fedakârlıkları göze alarak mesleğin terakki ve teâlisi için icap eden faaliyetten geri durmamaya azmetmiştir. Dünyanın her köşesindeki mesleki cereyan ve faaliyetleri takip ederek karilerini haberdar edecek. Ve dış hekimliği fenninin memleketimizde de hakiki mevkiine isâdına çalışmağı ve bu uğurda mücadeleyi şerefli bir vazife telakki edecektir. Şimdilik bu hususta tadvil-i kelamı lüzumsuz addederek fazla mevâidde bulunmaktan sarf-ı nazar eyliyoruz."

Ferid Ramiz tarafından kaleme alındığı anlaşılan bu yazıda ele alınan konular, derginin yayın hayatının temel taşlarını oluşturmuştur. Dişçilik mesleğinin her yönden geri olduğu (ön) kabulü ile yola çıkan dergi, tüm sayılarında mesleğin geri kalma nedenlerini, Avrupa'dan alınması gereken teknolojileri ve bu alanda Türkiye'de yapılması gerekenleri vurgulamıştır. Diş hekimliğinin menşei olarak kabul edilen Dişçi Mektebi'nin modernize edilmesi de daima gündemde tutulmuştur. Özellikle başyazılarda “*bizim memleketimizde de garp memleketlerinde olduğu gibi aynı terakkiyâta mazhar olması ve eski zihniyet ve düşüncelerinin ortadan kaldırılması*” hususu sıkça işlenmiştir. Çoğu Ferid Ramiz tarafından kaleme alınan bu yazılar, derginin yayın politikasını da ortaya koymaktadır. Dişçilik Âlemi, Avrupa'da meydana gelen gelişmelerden ve mesleki cereyanlardan ve dişçilikle ilgili yeni teknolojilerden-yayınlarından Türk meslektaşlarını haberdar etmeyi kendine vazife bilmiştir.

Derginin tüm yazıları göz önünde bulundurularak şu kaniya varılabilir: Dişçilik fenninin gelişmesi için yapılması gerekenler, ders ve meslek kitaplarının geliştirilmesi, Avrupa'dan tercümeleme yapılması ve dişçilik okulunun ıslah edilmesi gibi konular üzerinde ısrarla durulmuş ve bu sorunların çözümü için yapılması gerekenler Avrupa'dan örneklerle anlatılmıştır. Derginin kapağında yer alan “*Dişçilik fenninin terakkisine hizmet eder; fenni, tıbbi ve mesleki mecmuadır*” ifadesi de bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

4. Yazarlar ve İçerik

Dergiye makaleleri ile katkıda bulunan yazarların büyük bir kısmı diş hekimidir. Az bir kısmı da dişçilik ile ilgili uzman kişilerdir. Yine başyazılar dışında yazıların çoğunu Avrupa'dan yapılan tercümeleme oluşturmaktadır. Dergide başyazılar genellikle derginin sahibi olan Ferid Ramiz tarafından kaleme alınmıştır. Bu şekilde, Ferid Ramiz imzalı 12 yazı çıkmıştır¹⁴. Başyazılar üçüncü sayıdan itibaren “*Mesleğimize Dair Esaslı Bahisler*” üst başlığı ile sunulmuştur. Bu üst başlık uygulaması 11. sayıdan itibaren kaldırılmıştır.

¹⁴ Yukarıda ifade edilen 12 yazı dışında, 17. sayıda yer alan “*Mesleki Bir Makale Dolayısıyla*”, 18. sayıdaki “*Yedinci Beynelmilel Dişçilik Kongresine İştirak Etmeliyiz*” ve 24. sayıdaki “*Şubemizde Müsta'mel Tıbbi Müstahzerat*” başlıklı yazılar (***) rumuzlu olarak çıkmıştır. Ancak bu makaleler de içerik, üslup ve ele aldığı konular bakımından Ferid Ramiz'in yazılarına benzemektedir.

Dişçilik Âlemi'ni neredeyse tek başına çıkartan Ferid Ramiz, Türkiye'de modern dişçiliğin yerleşmesi için Avrupa'da meydana gelen gelişmeleri yakından takip etmiş ve Avrupa'da gerçekleştirdiği seyahatlerde gördüklerini aynen Türkiye'de tatbik etmek istemiştir. İlk sayıda yer alan “Avrupa’da Dişçilik Âleminde Mesleki Faaliyetler”¹⁵ başlıklı yazısında, İtalya’da ve diğer medeni memleketlerde dişçilik alanında yaşanan gelişmeler ve alınan kararlara yer vermiş ve Türkiye’de neler yapılması gerektiğini karşılaştırmalı olarak anlatmıştır.

Ferid Ramiz’in en çok üzerinde durduğu konulardan birisi de Dişçi Mektebi’nin islahı meselesidir. Bilindiği üzere Dişçi Mektebi, 1909 yılında Darülfünun Tıp Fakültesi’ne bağlı bir yüksekokul olarak Kadırga’daki binasında faaliyetine başlamıştır¹⁶. Mektebin kuruluşunda Tıp Fakültesi Dekanı Cemil Paşa’nın (Topuzlu)¹⁷, Askeri Tıp Mektebi muallimi Halit Şazi’nin¹⁸ ve Mustafa Münif Paşa’nın¹⁹ önemli katkıları olmuştur. Dişçi Mektebi, Eczacılık, Kabile (ebe) ve Hastabakıcı Kadın mektepleri ile birlikte yönetilmiştir. Bu yüksekokullar 1926-1927 eğitim öğretim yılının başında, bugün Beyazıt Devlet

¹⁵ Ferid Râmiz, “Avrupa’da Dişçilik Âleminde Mesleki Faaliyetler”, *DA*, Nr. 1, 1 Haziran 1340-1924, s. 3-6.

¹⁶ Dişçi Mektebi’nin kuruluşu hakkında şu çalışmalara bakılabilir: Nuran Yıldırım, “Berberlerden Diş Hekimlerine: İstanbul’da Dişçiler Mektebi Kurma Çabaları ve Dişçi Mektebinin Açılışı”, *Toplumsal Tarih*, sayı 146 (Şubat 2006), s. 38-43; Efeoğlu-Erdemir-Öncel, *Geçmişten Günümüze Türk Diş Hekimliği*, s. 49-55; Emre Dölen, *Türkiye Üniversite Tarihi I, Osmanlı Döneminde Darülfünun (1863-1922)*, İstanbul Bilgi Ün. Yay., İstanbul 2009, s. 415-420; F. C. Alatl-H. Çolaklar-A. Efeoğlu-A. Namal, *İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi (1908-2008)*, Nobel Tıp Yay., İstanbul 2009, s. 1-60; Yüksel Noras, *Diş Hekimliği Tarihi*, Hacettepe Ün. Yay., Ankara 1973, s. 48-52; Osman Ergin, *Türkiye Maarif Tarihi*, III-IV, İstanbul 1977, 1504-1508.

¹⁷ Cemil Topuzlu, *İstibdat-Meşrutiyet-Cumhuriyet Devirlerinde 80 Yıllık Hatıralarım*, yay. haz. H. Hatemi-A.Kazancıgil, İ.Ü. Cerrahpaşa Fak. Yay., İstanbul 1982², s. 78.

¹⁸ Efeoğlu-Erdemir-Öncel, *Geçmişten Günümüze Türk Diş Hekimliği*, s. 51; Alatl-Çolaklar-Efeoğlu-Namal, *İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi (1908-2008)*, s. 31-32; Ziya C. Büyükkaksoy, *Türk Dişhekimliği Tarihi, Türk Diştabipleri Cemiyeti Albümü*, İstanbul 1946, s. 32-40.

¹⁹ Mustafa Münif Paşa’nın okula katkıları için bakınız; Arın Namal, “Ölümünün 65. Yılı Anısına/Türk Dişhekimliği Tarihinde Dönüm Noktasındaki Bir İsmın Biyografisine Kısa Bakış: Eczacı, Dişçi, Kabile (Ebe) ve Hastabakıcı Kadın (Hemşire) Mektepleri’nin İlk Müdürü: Prof. Dr. Mustafa Münif Paşa (Kocaoğün) (1855-1937)”, *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi*, X/4 (Ankara Kasım 2002), 302-309.

Kütüphanesi'nin bulunduğu binaya taşınmıştır²⁰. Dişçi Mektebi'nin eğitim süresi üç yıl ve bir yıl da staj olarak planlanmış; ancak son sınıftaki staj yaptırılmadan üçüncü sınıfın sonunda başarılı olan öğrencilere diş hekimliği diploması verilmiştir. Osmanlı'nın son döneminde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında okulun müfredatında pek fazla bir değişikliğe gidilmemiş, II. Meşrutiyet'in başlarında oluşturulan program aynen devam ettirilmiştir²¹.

Ferid Ramiz diş hekimlerini yetiştiren kurum olan Dişçi Mektebi ile yakından ilgilenmiştir. Yazdığı başyazıların büyük bir kısmını bu konuya ayırmıştır. Hatta başyazıların yayımlandığı köşede; okula devam eden bir öğrencinin kaleminden “*Mektebimizin Dertleri ve Hali Pürmelâli*” isimli seri halinde üç makale yayınlanmıştır²².

Diş hekimisi Ferid Ramiz ikinci sayıda yayınlanan “*Vaziyet-i İçtimaiyemiz*”²³ başlıklı yazısında, Dişçi Mektebi mezunu öğrencilerin askerliği ile ilgili yaşadığı sıkıntıları gündeme getirmektedir. Fatih Askerlik Şubesi'nde yer alan bir tebligatta, Dişçi Mektebi mezunu öğrencilerin unvanının “tabip” olmayıp “dişçi” olduğu ifade edilmiş ve bundan dolayı da bu okul mezunlarının yedek subay statüsünde değil de normal er statüsünde askere alınacakları belirtilmiştir. Alınan böyle bir kararın kamuoyunda tepki çektiğini ve meslek birliklerinin haklı olarak bu karara itiraz ettiklerini belirten Ferid Ramiz, tebligatta, alelade bir sanat olarak ifade edilen “dişçi” kelimesinden rahatsız olmuştur. Bilimsel bir meslek olan dişçiliğin; kuyumcu, demirci gibi mesleklere benzetilmesine karşı çıkmış ve diş hekimliğinin bir fen-bilim olduğunu vurgulamıştır. Yazısını Dişçi Mektebi mezunlarına yapılan haksızlığın giderilmesi ve mezunların hukukunun korunması gerektiğini belirterek bitirmiştir.

Derginin üçüncü sayısında yayınlanan “*Şubemizin Islahı Çareleri*”²⁴ başlıklı yazısında yine Dişçi Mektebi'nin ıslahına yönelik önerilerde bulunmuştur. Ferid Ramiz burada, Paris Dişçi Mektebi'nde yaptığı incelemeler

²⁰ Alatlı-Çolaklar-Efeoğlu-Namal, *İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi (1908-2008)*, s. 9-10.

²¹ Ferid Ramiz, “Şubemizin Islahı Çareleri”, *DA*, Nr. 3, 1 Ağustos 1340-1924, s. 65-67.

²² Bu öğrenci Dişçi Mektebi son sınıf öğrencisi Cemil Mithat Efendi'dir. Adı geçen üç makale ise 8, 9 ve 11. sayılarda çıkmıştır.

²³ Ferid Ramiz, “Vaziyet-i İçtimaiyemiz”, *DA*, Nr. 2, 1 Temmuz 1340-1924, s. 33-37.

²⁴ Ferid Ramiz, “Şubemizin Islahı Çareleri”, *DA*, Nr. 3, 1 Ağustos 1340-1924, s. 65-67.

neticesinde, burada gördükleri ile Türkiye'deki mevcut sistemi karşılaştırmıştır. Daha sonra da Japonya ve Fransa örneklerinden yola çıkarak Türkiye'de yapılması gerekenleri üç maddede sıralamıştır; buna göre öncelikle mektebin ders programlarının Cumhuriyet hükümetiyle mütenasip ve Avrupa'daki çağdaşlarının programlarına göre düzenlenmesi gerekmektedir. İkinci olarak da ders kitapları başta olmak üzere eksik olan literatürün tamamlanması için yabancı eserlerin bir an evvel Türkçeye çevrilmesi gerekmektedir. Son maddede, XX. yüzyılın başlarında Türkiye'de her alanda eksikliği hissedilen uzman personel ihtiyacını karşılamak için yurt dışından öğretim üyesi getirilmesi teklif edilmiştir. Ferid Ramiz, muallimlerin maaşlarının yetersiz olduğunu belirterek bu alandaki düşüncelerini de okurlarıyla paylaşmıştır.

Bu arada yazarımızın okul yönetiminde etkili olan şahısların basında çıkan beyanatlarını takip ettiği ve onlara cevap olacak yazılar kaleme aldığı veya en azından gündeme getirdiği konuları Darülfünun yöneticilerinin ifadelerine dayandırdığı gözlemlenmektedir. Ferid Ramiz, mektebin ve dış hekimlerinin problemlerini aktarmaya devam etmektedir²⁵. Yazar, “*Şubemiz ve Namzetler*”²⁶ başlıklı diğer bir makalesinde Darülfünun’un bütün şubelerine girecek öğrencilerde aranan şartların aynen dışçılık şubesi için de geçerli olması gerektiğini dile getirmiştir. Dergide, zaman zaman eğitim öğretim yılı başlangıcında Dişçi Mektebi’ne başvuru koşulları yer almıştır²⁷. Yine dergide dışçılık şubesinden mezun olacak öğrenciler hakkında bilgi²⁸ ve fotoğraf²⁹ yer almıştır.

Ferid Ramiz, “*Büyük Dert Kitapsızlık*”³⁰ isimli makalesinde, Darülfünun’un tüm şubelerinde eksikliği hissedilen ders ve meslek kitapları

²⁵ Aynı yer.

²⁶ Ferid Ramiz, “*Şubemiz ve Namzetler*”, *DA*, Nr. 4, 1 Eylül 1340-1924, s. 97-100.

²⁷ Örneğin 1924-1925 eğitim öğretim döneminde aranan şartlar 1 Eylül 1924 tarihli 4. sayıda “*Darülfünun Dışçılık Şubesine Duhül Şeraiti*” başlığı altında ilan edilmiştir. *DA*, Nr. 4, 1 Eylül 1340-1924, s. 126.

²⁸ “*Mektep’te Mevcut Talebe*” başlığı ile verilen bir haberde 1924 senesinde 50 kişinin mezun olduğu ve ikmal sınavları neticesinde de 15 kişinin daha mezun olacağı ifade edilmiştir. Haberin ayrıntısı için bkz. *DA*, Nr. 4, 1 Eylül 1340-1924, s. 126.

²⁹ 1924 senesi mezun olacak öğrenciler ve hocalarının birlikte yer aldığı bir fotoğraf için bakınız *DA*, Nr. 2, 1 Temmuz 1340-1924, s. 52.

³⁰ Ferid Ramiz, “*Büyük Bir Dert Kitapsızlık*”, *DA*, Nr. 5, Teşrin-i Evvel 1340-1924, s. 129-131.

konusunu ele almaktadır. “İlmi ve içtimai noksanlarımız arasında meslek ve ihtisas kitaplarının hemen yok denilecek derecedeki azlığı maarifte yapılmak istenen ıslahatın seri ve esaslı olmasına mani büyük amillerden biridir.”³¹ diyerek söze başlayan Ferid Ramiz, Dişçi Mektebi talebesinin müracaat edeceği ders kitaplarının eksikliğinden bahsetmektedir. Bazı muallimlerin hazırladıkları ders notlarının yetersiz olduğunu vurguladıktan sonra öncelikle her branşın temel eserleri olan klasiklerin bir an evvel tespit edilip dilimize kazandırılması ve öğrencinin istifadesine sunulması gerektiğini ifade etmiştir. Bu işle meşgul olacak bir komisyon kurulması ihtiyacını ve bu görevin de öncelikle okulun akademik kuruluna ait olduğunu belirtmiştir. Adı geçen komisyona, meslekte olan ve lisan bilen diş hekimlerinin de yardım edebileceğini vurgulamıştır. Kitap olmadan bina ve tahsisatın bir işe yaramayacağını söyleyen yazar öncelikle kitap işinin ciddiyetle ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Yine Fransa örneğinden yola çıkarak buradaki kurumun seçtiği eserlerin başlangıç için öğrencilere iyi bir seçim olacağını ifade etmiştir.

Cumhuriyet’in ilk yıllarında üniversite için yabancı öğretim üyesi getirilmesi düşünülmüş ve bu kısmen de hayata geçirilmiştir.³² Bu tartışmaların yaşandığı günlerde Ferid Ramiz de kendi köşesinde Dişçilik Şubesi için getirilecek öğretim üyesinin iyi seçilmesi ve bir kişi ile yetinilmemesi, en az üç-dört uzmanın istihdam edilmesini teklif etmiştir. 6. sayıda yayınlanan “*Meskenet ve Atalete İlan-ı Harp*”³³ başlıklı yazısında okul ile ilgili düşüncelerini yazmaya devam etmiştir. Okul binasının Kadırga’dan Beyazıt’taki eski Jandarma Okulu’na nakli ve tamirat için ayrılan 25 bin liralık tahsisata rağmen pek bir şey yapılmadığından yakınmıştır. Aynı şekilde birlikte yönetilen Dişçilik ve Eczacılık şubeleri müdürlerinin müstakil olması gerektiğine dikkat çekmiştir.

³¹ Ferid Ramiz, a.g.m., s. 129.

³² Cumhuriyet’in ilk yıllarında Darülfünun’da istihdam edilen yabancı öğretim üyeleri için bkz. Emre Dölen, *Türkiye Üniversite Tarihi II, Cumhuriyet Döneminde Osmanlı Darülfünunu (1922-1933)*, İstanbul Bilgi Ün. Yay., İstanbul 2010, s. 131-156.

³³ Ferid Ramiz, “*Meskenet ve Atalete İlan-ı Harp*”, *DA*, Nr. 6, Kanun-ı Evvel 1340-1924, s. 161-165.

Ferid Ramiz, 8 ve 10. sayılarda yayınlanan “*Mesleki Varlığın Tekâmülüne Doğru*”³⁴ ve “*Meslekte Tesanüt*”³⁵ başlıklı yazılarda daha çok dış hekimlerinin meslekte karşılaştıkları zorlukları dile getirmiş ve 10. sayıdaki makalenin başlığından da anlaşıldığı gibi meslektaşların dayanışma içinde yer alması gerektiğini vurgulamıştır.

Ferid Ramiz’in Dişçi Mektebi’nin ıslahı ile ilgili kaleme aldığı son makaleler “*Terakkiye Doğru*”³⁶, “*Stajyer Diş Etübbası*”³⁷ ve “*Fakülte mi? Mektep mi?*”³⁸ isimlerini taşımaktadır. Bu yazılarda da benzer eleştirilerini ve çözüm yollarını ortaya koyan yazar, fikirlerini ısrarla ve her fırsatta dile getirmekten çekinmemiştir. Tüm makalelerinde genel olarak yönetim zaafiyetine, müfredat eksikliğine ve dişçilik mesleğinin önemsenmemesine dikkat çekmiştir. Yapılacak reformlarda ise Avrupa’yı hedef göstermektedir. Kendisi de dergide bunu uygulamalı olarak yerine getirmiştir.

Dergide başyazılardan sonra genelde tefrika yazılara yer verilmiştir. Avrupa’daki tıp mecmualarından tercüme edilen bu yazılar seri halinde yayınlanmıştır. Örneğin “*Dişçilikte Radyografi*” isimli yazı, 13 sayıda bölümler halinde çıkmıştır³⁹. Yine Fransa İstematoloji Mektebi müderrislerinden Dr. Noğa’nın “*Ağız Hastalıkları*” isimli yazısı, 13 sayıda tefrika olarak yayınlanmıştır. Dergide en çok yazı “protez” hakkındadır. Proteze dair farklı kişiler tarafından birçok yazı kaleme alınmıştır. Özellikle Diş Hekimi Ruhi Vamık’ın bu konudaki on adet yazısı dikkat çekmektedir. Ferid Ramiz de protez hakkında iki yazı yayınlamıştır. Diş hekimliği Rıza Şevki’nin de dört yazısı bulunmaktadır. Yine bu yazıların pek çoğu tercümeyle dayalıdır. Derginin her bir sayısında ortalama 5-6 makale ve diğer sabit köşeler düzenli olarak çıkmıştır.

Dergide dikkat çeken diğer tefrika da, diş hekimliğinin tarihine ışık tutacak nitelikte önemli bilgiler veren “*Mesleki Tarihçemizden Bir Nebze*”

³⁴ Ferid Ramiz, “Mesleki Varlığın Tekâmülüne Doğru”, *DA*, Nr. 7, Kanun-ı Sani 1341-1925, s. 193-196.

³⁵ Ferid Ramiz, “Meslekte Tesanüt”, *DA*, Nr. 10, Nisan 1341-1925, s. 289-291.

³⁶ Ferid Ramiz, “Terakkiye Doğru”, *DA*, Nr. 14, Ağustos 1341-1925, s. 419-421.

³⁷ Ferid Ramiz, “Stajyer Diş Etübbası”, *DA*, Nr. 15, Kanun-ı Sani 1926, s. 451-455.

³⁸ Ferid Ramiz, “Fakülte mi? Mektep mi?”, *DA*, Nr. 16, Şubat 1926, s. 483-486.

³⁹ Frito isimli eserden tercüme edilen bu yazı dizisinin yazarı ve tercüme edeni belirtilmemiştir. Derginin 6. sayısı hariç ilk 14 sayıda yayınlanmıştır.

başlıklı yazı dizisidir⁴⁰. Bu makaleler Hekimbaşızade Azmi Muhiddin tarafından kaleme alınmıştır. Makalelerde diş hekimliği tarihi hakkında Mısır'dan günümüze kadar kesitler sunulmuştur. Tıp tarihçilerinin pek haberdar olmadığı bu yazılarda önemli veriler yer almaktadır.

Dişçilik Âlemi, diş hekimliğinin gelişmesinde önemli katkıları olan Halit Şazi'yi⁴¹ de unutmamış, Dişçilik Mektebi'nden bahsederken onun yaptıklarına atıf yapıldığı gibi ölümünden sonra da onun değerini anlatan yazılar kaleme alınmıştır⁴².

Derginin genellikle son sayfalarında sürekli yer alan köşeler bulunmaktadır. Bu sütunlarda genelde yeni çıkan yayın tanıtımları, mesleki haberler ve okurlarla iletişim için gönderilen mektuplar yayınlanmıştır. Biz burada derginin daha iyi ve yakından tanınmasını sağlamak için bu bölümler hakkında kısa da olsa bazı bilgiler vermeyi uygun bulduk.

"*İdarehaneye Gönderilen Eserler*" köşesinde genellikle Avrupa'da dişçilik ile ilgili yayınlanan eserlerin tanıtımı yapılmış ve bu eserler okuyuculara tavsiye edilmiştir⁴³. Derginin mesleki sahada yaygınlaşmaya başlaması ile birlikte dergide tanıtılması için dergi adresine gönderilen eserlerin sayısı artmıştır. Bu köşe 9. sayıdan itibaren yayınlanmaya başlanmıştır⁴⁴.

⁴⁰ Bu tefrika dört sayıda yayınlanmıştır: H. Azmi Muhiddin, "Mesleki Tarihçemizden Bir Nebze I", *DA*, Nr. 6, Kanun-ı Evvel 1340-1924, s. 181-184; "Mesleki Tarihçemizden Bir Nebze II", *DA*, Nr. 7, Kanun-ı Sani 1341-1925, s. 205-208; "Mesleki Tarihçemizden Bir Nebze III", *DA*, Nr. 8, Şubat 1341-1925, s. 247-248; "Mesleki Tarihçemizden Bir Nebze IV", *DA*, Nr. 9, Mart 1341-1925, s. 279-280.

⁴¹ Askeri tıbbiyede ve daha sonra Darülfünun'da görev yapan, Dişçi Mektebi'nin kuruluşunda önemli katkıları olan Halit Şazi Kösemihal (1869-1921) hakkında geniş bilgi için bkz. Şeref Etker, "Dr. Gazimihalzade M. Halit Bey'in Özgeçmişi", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, X/1 (2008), 201-204; Huriye Çolaklar-Ahmet Efeoğlu, "İ.Ü. Diş Hekimliği Fakültesinin Başlangıçtan Bugüne Müdür ve Dekanları", *Alatlı-Çolaklar-Efeoğlu-Namal, İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi (1908-2008)*, s. 31-32.

⁴² "Halit Şazi'nin Sene-i Devre-i Vefatı", *DA*, Nr. 17, Mart 1926, s. 521-522; "Mesleki Haberler: Hocamız Halit Şazi", *DA*, Nr. 23, Nisan 1927, s. 724.

⁴³ İlk tavsiye edilen iki eserden birisi A. Bouland tarafından kaleme alınmıştır. *Fransa'da Dişçilik Tahsil* isimli kitap Fransa'da eğitim görmek isteyen gençlere tavsiye edilmiş ve çok faydalı olacağı ifade edilmiştir. Paris'te yayınlanan kitap hakkındaki tanıtım yazısı için bkz. *DA*, Nr. 9, Mart 1341-1925, s. 286.

⁴⁴ Örneğin 32. sayıda Japon bilim adamı Seiji Kato'nun *The Histological (Histological) Study on Human Enamel* isimli eseri tanıtılmıştır. *DA*, Nr. 32, Teşrin-i Sani 1928, s. 926; Derginin

“*Açık Muhaberat*” köşesinde ise adından da anlaşılacağı gibi derginin müdavimleri ile haberleşme sağlanmıştır. Okurların sormuş oldukları sorular ve gönderdikleri mektuplar aynen yayınlanmış ve bunlara gerekli cevaplar verilmiştir. Derginin sadece İstanbul’dan değil ülkenin dört bir yanından takip edildiğini gösteren mektuplar gönderildiği görülmektedir⁴⁵.

“*Faideli Tedbirler*” köşesinde ise diş ve ağız sağlığı ile ilgili okurlara pratik bilgiler sunulmaya çalışılmıştır. Diş hekimine gitmeden yapılacak küçük müdahaleler ve ilaç kullanımı ile ilgili veriler kaydedilmiştir. Hemen her sayıda yer alan bu köşe, okurlar için gerçekten en dikkat çekici ve en çok okunan köşe olmuştur.

Dergide “*Mesleki Karikatür*” başlığı altında karikatürler yayınlanmış; ancak bu seri dört sayıdan fazla sürdürülemediği. Karikatürler, 8-11. sayılar arasında sırasıyla birden dörde kadar numaralanmış olarak verilmiştir. 12. sayıda ise “*Dişçilik Âlemi Seriyatta*”⁴⁶ başlığı altında altı sayfalık bir çizgi karikatür çıkmıştır. Karikatürler genelde reklamlardan önceki son sayfada yer almaktadır. Çizgilerle, gelişen modern teknoloji karşısında eski alışkanlıkları devam ettiren ve eski aletleri kullanmayı sürdüren dişçiler eleştirilmiştir. Derginin 5. sayısında ise yabancı bir ressamın çalışması yayınlanmıştır. “*Çölde Diş Muayenehanesi*”⁴⁷ ismini taşıyan bu çalışmada eski usullerle çalışan bir muayenehanede diş çektiren bir şahsın çektiği acılar resmedilmiştir.

Derginin en belirgin özelliği ve bütün faaliyetlerine yansıyan yönü şudur ki: özellikle Avrupa’da mesleki saha ile ilgili gelişmelerden anında okurlar haberdar edilmiştir. Avrupa’da yapılan bilimsel toplantılar, yeni açılan klinikler, yeni teknolojiler ve yeni bulunan ilaçlar hakkında, yine Avrupa’da açılan dişçilik okulları ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmiştir. *Dişçilik Âlemi Mecmuası*, bilimsel dergi kriterlerine yaklaşmakla birlikte daha çok mesleki dergi özelliğini taşımaktadır. Çıkış amaçlarında ifade edildiği gibi, özellikle Avrupa’da

33. sayısında ise Washington Üniversitesi dişçilik radyografi profesörü Clarence P. Simpson’un *The Technic of Oral Radiography* isimli eseri tanıtılmıştır. *DA*, Nr. 33, Ocak-Şubat 1927, s. 18.

⁴⁵ Örneğin Samsun’dan yazan bir okur dişler ile ilgili üç soru sormuş ve bu sorular diş hekimleri tarafından yanıtlanmıştır. *DA*, Nr. 8, Şubat 1341-1925, s. 253-254.

⁴⁶ *DA*, Nr. 13, Haziran 1341-1925, s. 378-381.

⁴⁷ “Çölde Diş Muayenehanesi”, *DA*, Nr. 5, Teşrin-i Evvel 1340-1924, s. 137.

meydana gelen mesleki gelişmeler büyük bir hızla dış hekimlerine duyurulmuştur. Bu anlamda “*Mesleki Haberler*”, “*Mesleki Sahaya*”, “*Meslektaş Sayfası*” gibi sütunlarda dünyada ve Türkiye’deki meslek haberleri, derginin sayfalarında yerini almıştır. Özellikle tıp kongreleri hakkındaki duyurular da dikkatle takip edilmiş ve bilim adamlarının bu toplantılara katılmaları tavsiye edilmiştir. Örneğin 1-3 Eylül 1925 tarihleri arasında Ankara’da gerçekleştirilen I. Milli Türk Tıp Kongresi⁴⁸ hakkında yazı çıkmıştır. Ancak, Ferid Ramiz “*Türkiye İlk Tıp Kongresi ve Bizler*” başlıklı yazısında bu kongreye dış hekimlerinin davet edilmemesinden ve kongrede dışçılığı ilgilendiren konuların yer almamasından dolayı duyduğu üzüntüyü ifade etmiştir⁴⁹.

Türkiye’de gerçekleştirilen ilk tıp kongresinden sonra 1926 yılında Philadelphia’da yapılacak olan VII. Beynelmîlel Dışçılık Kongresi hakkında da birçok haber-yazı yayınlanmıştır. “*Yedinci Beynelmîlel Dışçılık Kongresine İştirak Etmeliyiz*”⁵⁰ başlıklı yazıda, 23-27 Ağustos 1926 tarihleri arasında yapılacak kongrede Türkiye’nin mutlaka temsil edilmesi gerektiği vurgulanmış, kişisel olarak Amerika’ya gitmek mali açıdan güç olsa da devletin imkânlarından faydalanılarak bu kongreye katılmak gerektiği ifade edilmiştir. Bu iş için de Türk Dış Hekimleri Cemiyeti’ne görev düştüğü ve bir temsilcinin tayin edilerek gönderilmesi tavsiye edilmiştir. Dergide kongrenin programı, adresi, konu başlıkları, ulaşım ve konaklama gibi konular hakkında bilgilendirici yazılar-haberler çıkmıştır⁵¹.

⁴⁸ I. Milli Türk Tıp Kongresi hakkında daha ayrıntılı bilgi ve devlet adamlarının açılış konuşmaları için bakınız; Zuhal Özyayın, “Büyük Önder Atatürk’ün Himayelerinde Yapılan I. Milli Türk Tıp Kongresi”, *Tıp Tarihi Araştırmaları*, sayı 7 (İstanbul 1998), s. 220-233; Oya Ögenler-Rana Can- İlter Uzel, “Birinci Milli Türk Tıp Kongresi”, *I. Uluslar arası Türk Tıp Tarihi Kongresi/ 10. Ulusal Türk Tıp Tarihi Kongresi*, Bildiri Kitabı, I, İstanbul 2008, 811-823.

⁴⁹ Ferid Ramiz, “Türkiye İlk Tıp Kongresi ve Bizler”, *DA*, Nr. 13, Temmuz 1341-1925, s. 387-390.

⁵⁰ “Yedinci Beynelmîlel Dışçılık Kongresine İştirak Etmeliyiz”, *DA*, Nr. 18, Haziran 1926, s. 547-548.

⁵¹ Konu başlıkları için bakınız; “Philadelphia 1926: VII. Beynelmîlel Dışçılık Kongresi”, *DA*, Nr. 13, Temmuz 1341-1925, s. 405-406; ayrıca kongre hakkında ayrıntılı bilgi için şu yazılara bakılabilir: Ferid Ramiz, “FDI ve VII. Beynelmîlel Dışçılık Kongresi”, *DA*, Nr. 14, Ağustos 1926, s. 438-440; Mesleki Haberler: Philadelphia- VII. Beynelmîlel Dışçılık Kongresi 23-27 Ağustos, *DA*, Nr. 18, Haziran 1926, s. 561-564; Kongre yapıldıktan sonra

Derginin kapağı dâhil olmak üzere yoğun bir reklam aldığı görülmektedir. Başlarda 2-3 sayfa olan reklamlar, sonlara doğru ortalama on sayfaya kadar çıkmıştır. Dış tedavisinde kullanılan ilaçlar ve diş hekimlerinin kullandıkları aletlerden oluşan reklamların tamamı ithal ürünlerle ilgilidir. Derginin Ferid Ramiz'in şahsi gayretleri ile çıkartıldığını daha önce ifade etmiştik. Gerçekten de reklamlar sayesinde basım masrafları en aza indirilmek istenmiştir. İlaç, protez, merhem, dolgu malzemeleri ve dişçi koltuğu gibi ilaç, araç gereç üzerine yoğunlaşan reklamlar arasında yeni çıkan meslek kitaplarına da rastlanmaktadır. Bazı reklamlar fasılasız her sayıda çıkmıştır. Biox ve Kolynos marka diş macunlarının, değişik dolgu malzemelerinin, ilaç depolarının da reklamları yer almıştır. İstanbul'da satışı yapılan dişçilik ile ilgili birçok ürünün reklamı dergi sayfalarında görülmektedir. O yıllarda Türk yapımı herhangi bir ürünün bulunmaması da düşündürücüdür.

Sonuç

Dişçilik Âlemi Mecmuası, mesleğine tutku ile bağlı olan ve modern bilimin Türkiye'de yerleşmesi için çırpınan idealist bir diş hekiminin üstün gayretleri ile çıkartılmıştır. Derginin genel yayın politikası Cumhuriyet'in ilk yıllarında tüm imkânsızlıklara rağmen Türk diş hekimliğinin gelişmesi için ortaya konan çabaların bir ürünüdür. Derginin yayıncısı ve başyazarı Ferid Ramiz, Avrupa'yı görmüş Fransızcaya ve özellikle de Fransız eğitim sistemine hâkim bir diş hekimidir. Avrupa'dan edindiği izlenimlerle dişçilik alanında gerçekleştirecek reformların nasıl olması gerektiği noktasında fikirlerini ortaya koymuştur. Dergi, genel politikası içerisinde Türkiye'de eksik olan bazı bilgilerin aktarılmasında öncü olmuş ve birçok tercüme yayınlamıştır. Yine kitabiyat köşesi diyebileceğimiz *"idarehanemize gönderilen eserler"* bölümünde Avrupa'da yeni çıkan yayınlar zaman geçmeden Türk bilim âlemine aktarılmıştır. Dişçilik mesleğinin temeli olan ve yeni nesil diş hekimlerini yetiştirme görevini üstlenen okulun eksikleri de açık sözlülükle ve büyük bir cesaretle dile getirilmiştir. Özellikle Dişçi Mektebi'nin ders programlarının çağın gereksinimlerini karşılamadığı her fırsatta ifade edilmiştir. Aynı şekilde

kısa bir değerlendirme yazısı için bakınız; "VII. Beynelmillel Dişçilik Kongresi: Philadelphia 1926 Ağustos", *DA*, Nr. 19, Kasım 1926, s. 597-598.

bu okuldan mezun olan öğrencilerin yeterince donanımlı çıkmadıkları vurgulanmıştır. Ferid Ramiz'in Türkçe tıp literatürünün oluşturulması için öne sürdüğü fikirler dikkate değerdir.

Sonuç olarak, Cumhuriyet'in ilk yıllarında kişisel gayretlerle yayın hayatını yaklaşık beş yıl boyunca sürdüren *Dişçilik Âlemi Mecmuası*, imkânları ölçüsünde diş hekimliği alanında ses getiren bir yayın olmuştur. Dergi, diş hekimlerinin en iyi şekilde eğitim alması ve modern usullerle mesleğin icra edilmesi için uğraş vermiş ve bu anlamda yetkilileri uyarmış, kamuoyunu da bilgilendirmiştir. “*Dişçilik daha doğrusu diş hekimliğinin terakki ve inkişafı uğrunda atılacak her adım san'at ve fen namına büyük bir kazanç demektir.*” felsefesiyle yayın hayatını sürdüren dergi, bilimsel ve mesleki yayıncılık alanında hissedilen boşluğu doldurmaya çalışmıştır. Dergi, finansal olarak da hiçbir kurum veya kuruluştan yardım almamış sadece okuyucuların desteği ile hayatta kalmayı sürdürmüştür⁵². Derginin kapanışı ile ilgili son sayısında herhangi bir bilgi yoktur. Eğer son sayı 34 ise⁵³, muhtemelen dergi yöneticileri yayın hayatına devam etmek istemişler ancak bunda başarılı olamamışlardır. 1929'da yaşanan dünya ekonomik buhranının tesirleri ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaşanan ekonomik sıkıntıların etkisi ile derginin yayın hayatını sürdüremediği tahmin edilmektedir. Derginin kapanma/kapatılma sebebi ile ilgili kesin bilgilere sahip değiliz.

Kaynakça

Alatlı, F. C.-H. Çolaklar-A. Efeoğlu-A. Namal, *İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi (1908-2008)*, Nobel Tıp Yay., İstanbul 2009.

Büyükkaksoy, Ziya C., *Türk Diş hekimliği Tarihi, Türk Diş tabipleri Cemiyeti Albümü*, İstanbul 1946.

⁵² “*Mecburi bir tavzih*” başlıklı bir yazıda hiçbir kurumla irtibatlarının olmadığı sırf okuyucuların desteği ile “*idame-i hayat*” etmeye çalıştıkları özellikle vurgulanmıştır. *DA*, Nr. 15, Kanun-ı Sani 1926, s. 474-475.

⁵³ Son sayı konusunda beşinci dipnotta da ifade edildiği gibi kütüphane taramalarında 34 sayının koleksiyonlarına ulaşabildik.

Diñç, Gülten, “Arap Harfleri ile Türkçe Basılmış Tıbbi Süreli Yayınlar Üzerine Bir İnceleme: I”, *Tıp Tarihi Araştırmaları*, sayı 4 (İstanbul 1990), s. 16-40.

_____, *Arap Harfleri ile Türkçe Basılmış Tıbbi Süreli Yayınların İncelenmesi ve İstanbul Kütüphanelerinde Tıbbi Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu (1849-1928)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniv. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, İstanbul 1989.

Dölen, Emre, *Türkiye Üniversite Tarihi I, Osmanlı Döneminde Darülfünun (1863-1922)*, İstanbul Bilgi Üniv. Yay., İstanbul 2009.

_____, *Türkiye Üniversite Tarihi II, Cumhuriyet Döneminde Osmanlı Darülfünunu (1922-1933)*, İstanbul Bilgi Üniv. Yay., İstanbul 2010.

İstanbul Kütüphaneleri Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu (1828-1928), haz. Hasan Duman, İrcica Yay., İstanbul 1986.

Efeoğlu, A.-A. D. Erdemir-Ö. Öncel, *Geçmişten Günümüze Türk Dış Hekimliği*, Türk Dünyası Arş. Vakfı Yay., İstanbul 2000.

Ergin, Osman, *Türkiye Maarif Tarihi*, III-IV, İstanbul 1977.

Etker, Şeref, “Dr. Gazimihalzade M. Halit Bey’in Özgeçmişi”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, X/1 (2008), 201-204.

Namal, Arın, “Ölümünün 65. Yılı Anısına/Türk Dışhekimliği Tarihinde Dönüm Noktasındaki Bir İsmi Biyografisine Kısa Bakış: Eczacı, Dişçi, Kabile (Ebe) ve Hastabakıcı Kadın (Hemşire) Mektepleri’nin İlk Müdürü: Prof. Dr. Mustafa Münif Paşa (Kocaolçun) (1855-1937)”, *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi*, X/4 (Ankara, Kasım 2002), 302-309.

Noras, Yüksel, *Dış hekimliği Tarihi*, Hacettepe Üniv. Yay., Ankara 1973.

Ögenler O.-R. Can-İ. Uzel, “Birinci Milli Türk Tıp Kongresi”, *I. Uluslar arası Türk Tıp Tarihi Kongresi/ 10. Ulusal Türk Tıp Tarihi Kongresi, Bildiri Kitabı*, I, İstanbul 2008, 811-823.

Öker, F. Ramiz, *Pülp ve Pülpitler*, İstanbul 1939.

Özaydın, Zuhâl, “Büyük Önder Atatürk’ün Himayelerinde Yapılan I. Milli Türk Tıp Kongresi”, *Tıp Tarihi Araştırmaları*, sayı 7 (İstanbul 1998), s. 220-233.

Topuzlu, Cemil, *İstibdat-Meşrutiyet-Cumhuriyet Devirlerinde 80 Yıllık Hatıralarım*, yay. haz. H. Hatemi-A. Kazancıgil, İ.Ü. Cerrahpaşa Fak. Yay., İstanbul 1982².

Ek 2

Mesleki Karikatürlerimiz (DA, 1 Şubat 1925, Sayı: 8, s. 255)

(İki Mesleğin Mukarreratını Elinde Taşıyan Bir Dede)

Ek 3

Çölde Bir Diş Muayenehanesi (DA, Ekim 1924, Sayı: 5)

Ek 4

Dişçilik Mektebi Öğrencileri Hocaları İle Birlikte (1924)
(DA, 1 Temmuz 1924, Sayı: 2, s. 52)

*Darülfünun Tıp Fakültesi Dişçilik Şubesi'nden Bu Sene Mezun Olacak Genç
Diş Hekimleri ve Tedris Heyeti.*

Bu sene [1924] mektebimizden sekseni müteccaviz diş tabibi mezun olacaktır. Vatanın birçok yerleri cahil berberlerin bâzîçe-i ticaret ve cehaleti bulunurken, icrayı faaliyet etmek üzere dağılacakları sahalara sıhhat, ilim ve irfan saçacak olan bu genç tabiplere bütün kalbimizle muvaffakiyet temenni ediyoruz.